

naturam; quæ est vera et perfecta filiatio: atqui nec Salomon, nec quisquam alius, sed solus Christus est Filius Dei per naturam; ergo in sensu litterali proprio, et plene ac perfecte, præcitata verba tantum conveniunt Christo; et sic Apostolus eis hoc sensu utens, optime inde deducit Christum esse excellentiorem angelis.

Quomodo autem præmemorata prophetia sano sensu Salomoni, et quomodo plene ac perfecte conveniat Christo, ex objectionibus et eorum solutionibus, ulterius patebit. Itaque contra utramque resolutionis partem

SOLVUNTUR ARGUMENTA. — Obj. I, contra primam resolutionis partem. Hic γ . 13 dicitur: *Et stabiliam thronum regni ejus usque in sempiternum.* Atqui hæc verba optime conveniunt Christo, quia regnum ejus firmum et perpetuum est, juxta illud Daniel VII, 14: *Potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur, et regnum ejus quod non corrumpetur.* Item juxta illud Luca I: *Regni ejus non erit finis.* Salomoni autem et regno ejus non videntur posse convenire; quia sceptrum jam diu a Juda ablatum est; ergo.

R. Neg. min. pro secunda parte, quia in *sempiternum* idem significat ac tempus longinquum; sic enim intellexit ipsemet David, γ . 49. Sic lex circumcisionis vocatur *foedus sempiternum*, Gen. XVII. Et sic etiam de omnibus ceremoniis V. L. dicitur sapius in Levitico; quæ tamen non semper erant duraturæ, sed abrogandæ per Christum. Item sic Exod. XXI de servo, qui volebat exire de servitute anno septimo, dicitur quod maneret *servus in seculum.* Et psal. LXXV dicuntur montes æterni. Unde ex argumento proposito tantum sequitur, hæc non plene et perfecte convenire Salomoni, sicut conveniunt Christo: quod libenter admittimus.

Obj. II. Hic γ . 15 dicitur: *Misericordiam autem meam non auferam ab eo.* Atqui a Salomone Deus abstulit misericordiam propter gravia, quæ in senectute commisit, peccata: scidit enim regnum ejus, ut habetur III Reg. XI. Imo verisimile est, quod Salomon æternam damnationem incurrerit; ergo, etc.

R. Disting. min. A Salomone abstulit misericordiam, pro parte; concedo: omnino et totaliter; nego min. Nam in textu statim additur: *Sicut abstuli a Saül, quem amovi a facie mea.* Itaque textus objectus tantum denotat, regnum temporale non esse totaliter a Salomone auferendum, sicut fuit ablatum a Saül, ejusque posteris: mansit enim regnum Juda in posteritate Salomonis multis seculis, videlicet usque ad captivitatem babylonicam, ac deinde sub titulo principatus usque ad Herodem: tandemque in Christo, ex progenie David et Salomonis descendente, spirituale regnum pro terreno successit.

Obj. III. Saltem S. P. Aug. supra citatus, videtur negare istam prophetiam convenire Salomoni; ergo.

R. quod tantum negat, eam plene et perfecte convenire Salomoni, quemadmodum supra dictum est; at non negat, eam pro parte et inchoative et convenire: nam loco supra citato rursus ita scribit: *Facta*

est nonnulla imago rei futuræ etiam in Salomone, in eo quod templum edificavit, et pacem habuit secundum nomen suum [« Salomon » quippe « pacificus » est latine] et in exordio regni sui mirabiliter laudabilis fuit... prævniabat ipse Christum Dominum... qui edificaret domum Domino, non de lignis et lapidibus, sed de hominibus... huic enim domui dicit Apostolus, hoc est fidelibus Christi [I Cor. III]: « Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos. »

Igitur juxta S. Doctorem, prophetia etiam litteraliter intelligitur de Salomone, quatenus in exordio regni sui figura fuit Christi, 1. propter innocentiam morum, et Dei cultum; 2. ob summam sapientiam; 3. ob amplissimas divitias; 4. ob regnum vastissimum; 5. ob familiam ordinatissimam; 6. ob summam pacem et tranquillitatem. Quæ tamen omnia multo abundantius, et complete competunt soli Christo, et ejus Ecclesiæ, quæ est spirituale regnum Christi.

Obj. IV, contra secundam resolutionis partem: Hic, γ . 14, dicitur: *Qui si inique aliquid gesserit, arguam eum in virga virorum, et in plagis filiorum hominum: id est, humana et clementi punitione emendabo eum, sicut solent homines filios castigare.* Hebræi autem, teste auctore libri Tradit. hebraicæ in lib. Reg. inter opera S. Hieron. per *virgam virorum* intelligunt gladium inimicorum; per *plagas vero filiorum hominum* dicunt designari morbos, egestates, aliaque incommoda, quibus propter demerita sua homines a Deo castigantur. Atqui hæc non possunt competere Christo: utpote qui prorsus impeccabilis fuit; sed optime competunt Salomoni: quia cum esset *senex, depravatum est cor ejus per mulieres, ut sequeretur deos alienos, uti III Reg. XI refertur; et ob hoc aliaque gravia ejus peccata Deus ipsum punivit, imo et plures adversarios ei suscitavit, ut legitur ibidem; ergo, etc.*

R. Disting. min. Non competunt Christo in propria persona (quemadmodum conveniunt Salomoni) concedo min. Non competunt ei in membris ejus, id est fidelibus; nego min. ac conseq., et dico cum S. Aug. lib. XVII de Civ. Dei, cap. 9: *Ideo in libro Regnorum iniquitas ejus (scilicet Christi) dicitur: In psalmo autem LXXXVIII, filiorum ejus: ut intelligamus de ipso dici quodammodo, quod de ejus corpore dicitur.* Idque S. Doctor declarat ex eo quod Christus Saül apprens, dixerit: *Quid me persequeris, quando nempe persequeretur fideles.*

Obj. V. Ex eo quod hic γ . 16 dicitur: *Fidelis erit domus tua, non recte videtur probari, illam prophetiam non esse completam in Salomone; ergo præcipuum fundamentum secundæ nostræ resolutionis corrui.*

Prob. ant. Quia per domum fidelem intelligi potest domus firma, stabilis et perennis, ut ex hebræo vertit Pagninus; sic enim vox *fidelis* sæpe sumitur in Scriptura, ut III Reg. XI, 38, Isaiæ XXII, 23, Act. XIII, 34. Ergo prophetia potest dici completa in Salomone, et ejus successoribus.

R. Neg. ant. Et ad prob. dico, quod licet vox *fidelis* aliquando eo sensu sumatur, tamen in textu ex hoc capite citato non possit sic accipi: quia in versibus præcedentibus Nathan expresserat imo et γ . 16 rursus de novo exprimit regnum Salomonis futurum stabile, dum dicit: *Et thronus tuus erit firmus jugiter.* Ergo dum dicit: *Fidelis erit domus tua*, aliquid aliud significat, ac consequenter vox *fidelis* debet hic accipi proprie, et non figurate.

Inst. Etiam accepta proprie, potest verificari de Salomone et de domo ejus; ergo, etc.

Prob. ant. Quia licet Salomon peccaverit, item licet aliqui reges Juda ad idololatriam declinaverint, tamen alii, puta Ezechias, Josias, etc., rursus reducebant populum ad cultum divinum: ergo.

R. Disting. ant. Potest verificari de Salomone et de domo ejus, secundum quid; concedo: simpliciter et absolute, nego ant. et conseq. Nam licet varii pii reges Juda populum ab idololatria ad verum Dei cultum reducerint, tamen inde non sequitur quod domus ejus, id est successores in regnum ejus, simpliciter loquendo manserint Deo fideles: nam Achaz, Amon et nonnulli alii reges Juda fuerunt valde impii, et populum ad idololatriam per sana, altaria, etc., ab ipsis erecta incitaverunt et seduxerunt: et ideo domus ejus non potest dici mansisse fidelis in æternum.

Obj. VI. Verba illa: *Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, æque verificantur de Salomone, ac de Christo: ergo nec S. Aug. nec nos inde recte concludimus, prophetiam non esse completam in Salomone.*

Prob. ant. Quia ista nihil aliud significant quam *suscitabo Salomonem ad regnum, ut regnet post te*, sicut revera factum est; nam post mortem Davidis tantum accepit plenam et absolutam regni administrationem. Et ita præcitata verba intellexit ipsemet Salomon, III Reg. VIII, 19 et 20.

R. Disting. ant. Verificantur de Salomone, imperfecte, seu in sensu litterali figurato sive metapharico accepta; concedo ant. Et hoc sensu tantum ea de se dicta esse insinuat Salomon, loco jam citato III Reg. Verificantur de Salomone, plene et perfecte, seu in sensu litterali proprio et naturali accepta; nego ant. ac dico, hoc sensu de ipso verificari non posse, eo quod, vivente Davide, ad regnum evectus fuerit: et consequenter, proprie loquendo, dici nequit, quod post mortem Davidis demum ad regnum suscitatus fuerit.

Obj. VII. Ex jam dictis sequitur primo, quod quædam ad litteram intelligantur de Christo tantum, quædam autem de Salomone et de Christo simul: atqui hoc non videtur commode posse admitti; quia tunc rumperetur tota congeries sententiarum: nam in prophetia est tota continuata locutio. Sequitur secundo, quod eadem Scripturæ verba habeant duos sensus litterales, quorum unus est proprius, alter figuratus.

R. Admittendo totum: nam in hoc non est aliquid inconveniens. Non in primo, quia, ut observat S. Gre-

gor., hom. 7 in Ezech.: *Consuetudo prophetæ est, nunc illa, nunc ista conspiceret, et ab aliis in aliud subito verba derivare.* Et hic transitus est frequens in psalmis, atque inter alia liquet ex psalm. LXXI, ubi David a figura, id est a Salomone, transit ad figuratum, id est ad Christum, dicens γ . 6: *Descendet sicut pluvia in vellus, etc., usque ad finem psalmi.* Non etiam in secundo est inconveniens: nam juxta SS. Aug., Hieron., Ambros. et alios veteres illud Gen. I: *In principio*, in sensu litterali proprio intelligitur de initio temporis; in sensu autem litterali figurato intelligitur de Filio, seu de secunda SS. Trinitatis persona. Item Gen. III, quædam in sensu litterali proprio intelliguntur de serpente naturali, et in sensu litterali figurato intelliguntur de serpente infernali, seu de diabolo. Quidni ergo similiter dicamus, quod quædam sint in prophetia Nathan, quæ in sensu litterali proprio intelliguntur de Christo, et in sensu figurato de Salomone; vel e converso?

CAP. VIII, IX, X.

Varia Davidis bella, totidemque ejus victoriæ recensentur. Ob gratam memoriam Jonathæ, sibi quondam amicissimi, benefacit filio ejus Miphiboseth. Mittit legatos ad Hanon, regem Ammonitarum, qui super morte patris illum consolentur.

QUÆSTIO PRIMA. — QUOMODO DAVID DEVICERIT PHILISTEOS, MOABITAS, ET ADAREZER REGEM SOBÆ.

Cap. VIII, 1: *Et factum est post hæc, percussit David Philistinim et humiliavit eos.* David præpeditus a Deo ab exstruendo templo, convertit se ad prælia, quibus pacem et spolia Salomoni pararet, ad illud fabricandum tranquille et sumptuose.

Et tulit David frenum tributi de manu Philistinim. Per frenum tributi proprie intelligitur urbs Geth, capta a Davide: illa enim erat in confinio Judææ et Philistææ; ideoque per eam Philistæi frenabant Hebræos, eosque tenebant subjectos, et ad tributa cogebant.

Cum enim civitas Geth esset metropolis, seu caput unius ex quinque satrapis Philistinorum, ipsa cum vicinis urbibus et arcibus vocabatur hebraice *Metegh-amma*, id est frenum tributi: *Metegh* enim significat frenum, *amma* vero proprie cubitum designat; sed hic pro tributo accipitur: quia pretium tributi limitatum et definitum fuit instar cubiti.

Et sane non aliud hic insinuat fecisse David cum Philistæis, quam quod mox γ . 2, 6 et 14 traditur fecisse cum Moabitis Syris et Idumæis, nempe militare præsidium posuisse in opportunis earum regionum urbibus et locis, quo ipsos devictos sub jugo et tributo contineret. Manifestius hoc evadit ex I Paralip. XVIII, 1, ubi pro majori dilucidatione hujus loci dicitur: *Factum est autem post hæc, ut percuteret David Philistinim, et humiliaret eos, et tolleretur GETH, et filius ejus: id est oppida, urbi Geth subjecta.* Ita Serarius cum aliis.

γ . 2: *Et percussit (David) Moab: id est Moabitas,*

qui Judææ erant ad orientem, sicut Philistæi ad occidentem; Syri, ꝑ. 4 et 5, ꝑd septentrionem; Idumaci, ꝑ. 18, ad meridiem. Per quatuor ergo mundi plagas David victricia arma circumtulit.

ꝑ. 3: *Et percussit David Adarezer... regem Soba.* Regnabat hic in Syria, non procul ab Euphrate fluvio. Hæc autem regio ab urbe sua primaria nuncupata est *Syria Soba*, postea dicta est *Cælesyria*. Et I Paralip. XVIII, 3, vocatur *Saba regionis Hemath*.

Additur autem, quod percusserit David Adarezer, quando profectus est, ut dominaretur super fluvium Euphratem. Ambiguum est, an David, an vero Adarezer hunc dominatum affectarit, et an ad hunc potius quam ad istum ꝑd profectus est, referendum sit: cum nec ex hebræo, nec ex græco, nec ex chaldæo textu, ambiguitas tolli queat.

Interim quidquid desuper sit, hoc quidem tum ex hoc cap., tum ex I Paralip. XVIII, certum est, quod David totam illam regionem ad Euphratem usque sibi subjecerit, et tributariam fecerit; eo quod ista regio ex divina promissione ac ordinatione (Gen. XV et Deuter. I) Israelitis competeret.

ꝑ. 4: *Et captus David ex parte ejus mille septingentis equitibus, et viginti millibus peditum, subnervavit omnes jugales currum: dereliquit autem ex iis centum currus.* Lib. I Paralip., cap. XVIII, 4, id paulo clarior dicitur: *Subnervavit omnes equos currum, ut nempe inutiles fierent ad bellum, juxta præceptum Dei, Deuter. XVII, 16.*

Porro conciliandus est hic locus cum illo qui habetur I Paralip. XVIII, 4, ubi dicitur: *Cepit David (ex parte Adarezer) mille quadrigas ejus, et septem millia equitum, ac viginti millia peditum virorum.*

Estius respondet quod minor numerus non repugnet majori, quando minor numerus non exprimitur cum exclusione numeri majoris: non enim dicitur hic quod tantum ceperit mille septingentos equites.

Si queratur, cur major numerus ad laudem victoris etiam hoc loco expressus non sit: respondet auctor citatus, quod forte id ideo factum sit, quia illi, qui hic narratur victi, ipsius regis Adarezer proprii fuerunt equites, reliqui, qui adjiciuntur in Paralip., fuerunt externi et subsidiarii.

Menochius et A Lapide cum Abulensi respondent, hoc libro Regum primarios tantum equites numerari, et qui erant ex regio satellitio, in Paralip. vero omnes.

Serarius per septingentos equites intelligit equitum decurias: unde juxta hanc responsionem sensus verborum ꝑ. 4 hujus cap. videtur esse, quod David ceperit mille currus seu quadrigas, ut dicitur lib. I Paralip., cap. XVIII, 4, et septingentas decurias equitum, quæ in toto conficiunt 7,000, ut additur ibidem. Nam si multiplicentur septingentæ decuriæ per decem, habetur numerus 7,000.

Quo sensu filii David hic ꝑ. 18 vocentur *sacerdotes*, dictum est cap. XIV lib. Gen. Quæst. III, in Resp. ad Obj. III.

QUÆST. II. — QUO SENSU DICATUR DAVID DESIGNASSE MIPIBIOSETH ASSIDUUM CONVIVAM IN MENSA SUA.

Cap. IX, 9: *Vocavit itaque rex Sibam... et dixit ei: Omnia quaecumque fuerunt Saül... dedi filio domini tui.* Id est, dedi Miphioseth, qui est filius Jonathæ, olim domini tui.

ꝑ. 10: *Operare igitur ei terram tu, et filii tui, et servi tui.* Erant enim Sibæ quindecim filii, et viginti servi. *Et inferes filio domini tui cibos, ut alatur.* Id est, inferes cibos filio Miphioseth, nunc domini tui, cujus filius vocabatur *Micha*, ut infra, ꝑ. 12, habetur: non enim videtur intelligi posse de cibis administrandis Miphiosetho, quia ille semper comederat in mensa regis. Ita Lyranus, Cajetanus, Menochius, et A Lapide. Alius itaque intelligitur dominus ꝑ. 10, et alius ꝑ. 9, juxta auctores citatos.

Attamen dici forsitan posset, quod quidem Miphioseth esset conviva regis; sed ita, ut alimentatio ejus saltem pro parte suppeditaretur ex proventibus quos Siba inferre debebat; nisi hoc forte esset indignum munificentia regis, et liberalitate Davidis. Unde prima expositio pluribus præplacet.

Interim non incongrue etiam dici potest, quod sensus præfati textus sit hic: *Inferes filio domini tui cibos, ut alatur ejus familia:* atque adeo ponatur vir pro sua familia per metonymiam, quæ non raro occurrit in Scripturis. Sic sæpe Israel ponitur pro tota ejus posteritate: nam dicere quod ꝑ. 9 per *filium domini tui* intelligatur Miphioseth, et mox ꝑ. 10 per idem *filium domini tui*, et eodem contextu sermonis intelligatur *Micha*, videtur nimis durum, et nullo modo fundatum.

Miphioseth autem filius domini tui comedit semper panem super mensam meam. Est hic difficultas, et apparens antilogia, quia ꝑ. 11 habetur: *Dixitque Siba ad regem: Sicut jussisti, domine mi rex, servo tuo, sic faciet servus tuus: et Miphioseth comedit semper panem super mensam meam, quasi unus de filiis regis.* Hoc loco insinuat ipsi in mensa Sibæ comedisse, ubi versu præcedenti dicitur comesturus in mensa regis.

Respondent Tirinus, Menochius, et A Lapide, particulam *et* valere idem quod *imo etiam*, quasi dicat: *Sicut jussisti, rex, sic faciam servus tuus, ut alatur Micham filium Miphiosethi;* quinimo si tibi, rex, placet, etiam Miphioseth comedit super mensam meam; adeoque non tantum filio, sed et parenti abunde prospiciam, quasi uni de filiis regis.

Hebræi apud Lyranum dicunt, quod postquam Siba dixisset regi: *Sic faciet servus tuus*, David responderit: *Et Miphioseth comedit super mensam meam;* adeo ut hic sit modus loquendi, qui apud Hebræos vocatur decurtatus vel recisus, quando aliquid omititur quod necessario subintelligitur. Hæc expositio videtur rejicienda, quia illæ particule: *Dixit David*, non sunt in hebraico, chaldaico, aut LXX, et gratis asseritur quod subaudiantur.

Cæterum, nihil obstando videtur, quominus asseratur quod ꝑ. 9 super mensam meam, in versu 10 non

designet præcise locum, sed cibum, ita ut sensus sit: *Dixit David: Miphioseth semper comedit cibum de mensa mea; et Siba respondit: Comedet semper cibum de mensa regis, super mensam meam, dum ipsemet ad mensam regis non veniet.* Videtur hic sensus posse erui ex ꝑ. 13, ubi dicitur: *Porro Miphioseth habitabat in Jerusalem, quia de mensa regis jugiter vescebatur.*

QUÆSTIO III. — AN DAVIDI LICUERIT MITTERE LEGATOS AD REGEM AMMONITARUM, ET QUOT DE SYRIS OCCIDERIT.

Cap. X, 2: *Dixitque David: Faciam misericordiam cum Hanon filio Naas, sicut fecit pater ejus mecum misericordiam.* Quænam fuerit misericordia ab illo Davidi exhibita, Scriptura non exprimit, sed auctor traditionum hebraicarum in lib. Reg. ita scribit: *Quando fugit a facie Achis regis Geth, venit ad Naas regem Ammon, qui fecit cum eo misericordiam, multa impertiens ei bona; de Naas itaque venit in speluncam Odollam, etc.*

Misit ergo David, consolans eum per servos suos super patris interitum. Quamvis Deus, Deuter. XXIII, 6, Israelitis dixisset de Ammonitis et Moabit: *Non facies cum eis pacem, nec quæras eis bona cunctis diebus vite tuæ in sempiternum;* non tamen peccavit David, erga regem Ammonitarum sese exhibendo officiosum: quia licet beneficiis eum prævenire non deberet, tamen iis præventus, paria reponere licite poterat, ex legis naturalis dictamine ad gratitudinem obstructus.

ꝑ. 18: *Et occidit David de Syris septingentos currus, et quadraginta millia equitum.* Videtur hic locus adversari iis quæ habentur I Paralip. XIX, 18, ubi dicitur: *Interfecit de Syris septem millia currum, et quadraginta millia peditum.* Sed cum libri Paralip. suppleant ea quæ in libris Regum ommissa sunt; illa vero quæ et ibi dicta sunt obscurius explicant clarius; ut hæc duo loca conciliantur, dici potest, currus tantum fuisse septingentos, ex quorum singulis decem milites præliabantur, qui septem millium summam conficiunt: hos autem illos esse, quos Scriptura sacra in Paralip. recensuit, cum ait: *Septem millia currum, id est militum ex curribus pugnantium;* milites enim occiduntur, non currus. Ita exponunt Abulensis, Saliatus, Serarius, et alii.

Dum vero dicuntur in Paralip. occisa *quadraginta millia peditum*, hoc autem cap. *quadraginta millia equitum*, dici potest, utrumque verum esse, ac casorum summam fuisse octoginta millium, scilicet equitum et peditum simul, ultra eos qui pugnabant de curribus: ut proinde cæсорum numerus universim fuerit 87000. Ita auctores citati.

CAPUT XI.

Dum Joab obsidet Rabba, civitatem regiam Ammonitarum, David domi residens otiosus, adulterium committit cum Bethabee; cujus marito Uria fraudulenter occidit jusso, ducit eam uxorem. Sed divinam in se concitat indignationem.

S. S. XXVI.

QUÆSTIO UNICA. — QUOMODO DAVID IN ADULTERIO LAPSUS SIT, ETC.

Vers. 1: *Factum est autem, vertente anno.* Pagninus et Arias ex hebræo vertunt: *Et fuit in reversione anni.* Chaldæus habet: *Et fuit in tempore finis anni.* Utrumque conciliari potest: nam finis et innovatio anni apud Hebræos, quemadmodum et apud astrologos, fiebat in æquinotio verno, id est in mense Nisan; ut colligitur ex Exod. XII, 1. Hinc Josephus lib. VII, Antiq. cap. 7 dicit: *Vere ineunte (David) Joabum ad bellum ammoniticum misit.*

Dum autem Ammonitarum devastatio, et metropolis obsidio agebantur, David, ambulans in solario domus regis, vidit mulierem se lavantem, ex adverso palatii regii, super solarium suum ad quam

ꝑ. 3: *Misit... et requisivit, quæ esset mulier.* Lyranus putat, quod miserit David ad hoc, ut inquireret et sciret an esset soluta, ut sic eam acciperet in uxorem: invalescente tamen tentatione, sciens quod esset maritata, nihilominus mandatum dedit eam adducendi, et commisit adulterium.

Nuntiaturque est ei, quod ipsa esset Bethabee filia Eliam, uxor Uriæ Hethæi. Lib. I Paralip. cap. III, 5 Bethabee dicitur *filia Ammiel*, quia in Hebræo *Ammiel* per anagramma est *Eliam*, inquit recentior quidam. *Ammiel* autem hebraice idem sonat quod *populus meus Deus*, *Eliam* vero idem quod *Deus meus populus*, juxta interpretationem Menochii et a Lapide.

ꝑ. 4: *Quæ cum ingressa esset ad illum, dormivit cum ea, statimque sanctificata est ab immunditia sua.* Sensus videtur esse, quod aqua lustrali emundaverit se ab immunditia legali, quam contraxerat ex congressu cum Davide, juxta legem Levit. XV, 18. Sed peccatum adulterii sive culpam hoc ipso non abluit; hæc enim non aqua, sed poenitentia et lacrymis contritionis ablunda est.

ꝑ. 13: *Et vocavit eum (scilicet Uriam Hethæum) David, ut comederet coram se, et biberet, et inebriavit eum: ut nempe Urias, vino calefactus, oblivioni daret arcem et exercitum, ac pariter suum juramentum, quod fecerat ꝑ. 11, et dormiret cum uxore sua; ut sic prolem conceptam ipsi supponeret.*

Grave fuit peccatum Davidis, ait Estius: quatenus enim in se fuit, Uriam inebriare conatus est usque ad rationis deliquium, ut faceret eum dormire cum uxore, quatenus lateret adulterium.

Verum quidem est, quod verbum *inebriavit* sæpe in Scripturis significet, tantum esse satiatum, et liberiori haustu exhilaratum: sed circumstantiæ indicant hic veram ebrietatem seu temulentiam a Davide fuisse intentam.

Porro varis causæ assignari queunt; cur Deus Davidem tam graviter labi permiserit; nempe

1. Ut eum humiliaret, dum observaret quod etiamsi per gratiam esset sanctus propheta, tamen per naturam esset homo fragilis, et ad malum proclivis.

2. Ut Deus ostenderet suam justitiam in peccati

(Vingt-huit.)

castigatione, et misericordiam in culpæ condonatione.

5. Ut ejus exemplo edocti cæteri, caverent occasiones lapsus, ac præsertim incautos feminarum aspectus.

4. Ut si quis lapsus fuerit, non desperet; sed cum Davide poenitendo resurgat. *Peccatum cum desperatione certa mors est*, inquit Aug. in Psalm. L. *Sicut (lapsus Davidis) cautus facit eos, qui non ceciderunt, sic desperatos esse non vult, qui ceciderunt*, ait S. doctor ibidem.

Mystice (quod novum et mirum est, inquit A Lapide) patres plerique adulterium Davidis interpretantur de Christo Ecclesiam Gentium sibi desponsante. Sed in hoc fallitur auctor citatus: siquidem patres in ipso Davidis adulterio allegoriam nequam constituunt.

Unde S. P. Aug. loco ab ipso a Lapide citato, scilicet lib. XXII cont. Faust. cap. 87 ita scribit: *Iste quidem David graviter scelerateque peccavit... verumtamen ille desiderabilis omnibus gentibus* (Christus Dominus) *adamavit Ecclesiam... se lavantem: id est mundantem se a sordibus seculi... eamque sibi perpetuo connubio copulavit*. Ubi S. doctor in allegoria spectat Davidem, non tam ut initio adulterantem cum Bethsabee, quam ut postea eam sibi copulantem matrimonio; sic enim representavit Christum desponsantem sibi Ecclesiam ex Gentibus.

S. Ambros. autem dum lib. III in Lucam ait: *Mysterium in figura, peccatum in historia, culpa per hominem, sacramentum per Verbum*, conformiter ad Augustinum intelligi potest.

Sed nec ista S. Gregorii verba ex lib. III Moral. cap. 21 ab A Lapide pariter adducta: *David est Christus, Bethsabee est Lex vetus, quam Christus ab Uria, id est a Judæis abstulit, sibi que conjunxit, quia se per illam prædicari declaravit*, mysterium aut allegoriam in ipso adulterio Davidis constituunt.

CAPUT XII.

Nathan propheta mittitur a Deo ad Davidem, qui sub parabola oviculæ, per divitem pauperi sublata, et ad epulum datæ, regi enormitatem facti sui ab oculis ponit. Ille culpam agnoscit et veniam obtinet, penis tamen acerbis plectendus; mortuo mox puero ex adulterio concepto, cui vitam stendo et jejunando David frustra flagitaverat, ex Bethsabee nascitur Salomon. Expugnatur urbs regia Rabba, et diruitur, atque in Ammonitas atrociter sævitur.

QUÆSTIO PRIMA. — AN MANSERIT DAVID IN SUIS PECCATIS USQUE AD CORREPTIONEM NATHAN PROPHETÆ.

Vers. 1: *Misit ergo Dominus Nathan ad David*. Gaspar Sanctius in hunc locum ita scribit: *Multi jam fuerant exacti dies, neque tamen mens Davidi antiq̄ua redierat, quam immoderatus carnis affectus eripuerat*. Jam enim natus erat puer, furtiva venere et adulterino concubitu conceptus, ut constat ex sine præcedentis capitis, et quia Nathan hoc loco mortem

puero ex adulterio nato minatus fuerat. Quare, inquit, necesse est, in peccato Davidem novem saltem mensibus hæsisse. Idem sentit A Lapide in hunc locum.

R. et dico: Quod vir secundum eor Dei integro novem mensium spatio, quasi Dei sui oblitus, nullum de tam gravibus criminibus eliciisset dolorem, nullum edidisset singultum, non apparet credibile.

Quia in isto viro, inquit S. P. Aug. lib. III de doct. Christ. cap. 22, *immoderate hujus libidinis non permansio, sed transitus fuit; propterea etiam ab argente propheta ille illicitus appetitus hospes vocatus est: Non enim dixit, eum regi suo, sed hospiti suo, vicini pauperis ovem ad epulandum eripuisse*. Item auctor Serm. 58 de Temp. ait: *Pœnitentiam agere* (David) *mortifera securitate non distulit*. Mortifera plane fuisset securitas, et libidinis non transitus, sed persistio, si novem mensium spatio, nec remordentis conscientie stimulo, nec poenitentis animi dolore fuisset compunctus.

Quod interea securus voluptatibus cum Bethsabee indulgeret, gratis asserit A Lapide. Nam præced. cap. §. 27 dicitur, quod transacto luctu miserit David, et introduxerit eam in domum suam, et facta sit ei uxor. Porro septem dies, aut paulo plus eam luxisse maritum, existimat Abulensis Quæst. 21 in cap. 44. Et revera, ut proles illegitime concepta, putaretur ex legitimo Davidis thoro procreata, non conveniebat conjugium procrastinare. Cum itaque mox facta sit ejus legitima uxor, non erat amplius, cur voluptatibus indulgeret, sed juxta matrimonii leges cum ea viveret.

Et quamvis infra §. 13, dum dixit David ad Nathan: *Peccavi Domino*, subjunxit propheta: *Transulit quoque Dominus peccatum tuum*; inde non sequitur, quod usque ad illud tempus manserit in affectu peccati: imo quamvis diu ante reatus culpæ ei fuisset dimissus, verba Scripturæ veritatem sortirentur. Et fuisset equidem ratio mittendi ad illum Nathan prophetam, ut disceret sententiam damnationis suæ; quemadmodum loquitur August. loeo citato de Doct. Christ.; nempe ut sciret quas penas esset promeritus, et, apprehensa enormitate scelerum suorum, condignam satisfactionem per opera poenitentiae præstaret.

Fatendum tamen, quod Aug. ibidem censeat, eum diluisse peccatum post admonitionem prophetæ. Sic enim loquitur S. doctor: *Commotus David, occidi eum jussit* (qui oviculam abstulerat) *et quadruplicari ovem pauperi, ut se nesciens condemnaret, qui peccaverat sciens*. Quod cum ei manifestatum esset, et divinitus denunciata vindicta, diluit poenitendo peccatum. Sed cum eo consistit, quod præxie doluerit; quamvis non sufficienter pro scelerum magnitudine, et usque ad peccati remissionem.

P. an Nathan propheta sit diversus ab illo Nathan, qui Lucæ III ponitur in genealogia Christi.

R. Affirmative: nam Nathan, qui ponitur in genealogia Christi, fuit filius Davidis ex Bethsabee, ut

liquet I Paralip. III 5. Jam autem ex decursu hujus eap. satis clare eruitur, quod eo tempore, quo David per Nathan prophetam correptus fuit, nullus quatuor filiorum Bethsabec, de quibus agitur loco citato Paralip. natus fuerit; ergo Nathan propheta certo est diversus ab illo Nathan, de quo agitur Lucæ III.

Dices: S. P. Aug. agens de progenitoribus Christi, lib. II de consensu Evangelistarum cap. 4, ita scribit: *Matthæus ab ipso David per Salomonem descendit, in cujus matre ille peccavit: Lucas vero ad ipsum David per Nathan ascendit, per quem prophetam Deus peccatum illius expiavit*. Item serm. 65 de Diversis, cap. 21, dicit: *Iste ascendit per Nathan, alterum filium ejusdem David, per quem a peccato purgatus est*. Leginus enim quod Nathan ad eum missus est, ut eum redargueret. Ergo videtur Aug. docere, quod iste Nathan, qui Davidem redarguit, fuerit filius Davidis.

R. Neg. conseq. Nam *per quem* intelli debet per cujus nominis prophetam: ipse enim mentem suam sic explicat pro priori loco lib. II Retract. c. 16 dicens: *Ubi dixi: Lucas vero ad ipsum David per Nathan ascendit, per quem prophetam Deus peccatum illius expiavit, per cujus nominis prophetam dicere debui, ne putaretur idem fuisse homo, cum alter fuerit*. Et lib. I Retract. cap. 26: *Quod dixi: Iste ascendit, etc., non sic accipiendum est, tanquam ipse fuerit Nathan propheta, qui filius David: quia nec hoc dictum est, quia ipse propheta missus erat, sed dictum est, quia Nathan propheta missus erat, ut mysterium non in eodem homine, sed in eodem nomine intelligatur*.

QUÆSTIO II. — QUAM CRUDELITER DAVID AMMONITAS VICTOS TRACTAVERIT, ET AN IN EO PECCAVERIT.

Interposito peccato Davidis, ejusque correptione et poenitentia, hic revertitur Scriptura ad complendam historiam cap. X inchoatam, de expugnatione filiorum Ammon, qui legatos a Davide missos ignominiose tractaverant.

Vers. 26: *Igitur pugnabat Joab contra Rabbath filiorum Ammon*. Cum hæc esset civitas principalis et regia, intra eam sese collocarant rex Ammonitarum, ejusque bellatores. *Et expugnabat urbem regiam*, id est, acriter oppugnabat et expugnare satagebat: nam postea §. 29 a Davide expugnata est.

Vers. 27: *Misitque Joab nuntios ad David, dicens: Dimicavi adversum Rabbath*. Hanc urbem D. Hieron. in locis Hebraicis dicit suo tempore appellatam fuisse Philadelphiam. *Et capienda est urbs aquarum*. LXX Interp. habet: *Et cepi urbem aquarum*. Similiter Chaldæus utitur præterito: *Inivi bellum in Rabbath, et etiam subegi urbem regiam*. Item Versio hebraica Pagnini et Ariæ habet: *Cepi*. Hinc arbitrantur Cajetanus et Serarius, urbis Rabbath duas fuisse partes, unam interiorem, alteram exteriorem, quæ dieta sit *urbs aquarum*, quam cepit Joab, sed interiorem capiendam reservaverit Davidi.

Attamen, quia Vulgata latina utitur futuro, dicendum videtur, totam urbem capiendam reservasse Davidi; sed quia Joab tam arcta obsidione eam

ousque adegerat, ut in proximo esset capienda, dicere poterat, se eam cepisse; et sic intellige hebræa, chaldæa, et græca.

Hinc urbs aquarum non est alia, quam Rabbath, ut volunt Menochius et A Lapide, et colligitur ex Josepho, Lyrano, Hugone cardinale, et aliis. Dieta autem est *urbs aquarum*, quia circa eam erant aquæ et paludes, in quibus confidebant incolæ, ut putat Lyranus; vel quia torrens *Jaboc* eam circumfluebat, ut tradunt Serarius et Adrichomius.

§. 30: *Et tulit* (David, postquam cepisset urbem) *diadema regis eorum de capite ejus, pondus auri talentum, habens gemmas pretiosissimas*. Lib. I Paralip., cap. XX, 2 dicitur: *Tulit autem David coronam Melchom de capite ejus... fecitque sibi inde diadema*. Vox autem hebræa *melchom* ambigua est. Lyranus intelligit idolum ipsorum, quod vocabatur *Melchom*, et significat idem ac *rex ipsorum*. Ammonitæ autem idolum illud tanquam regem venerabantur; et ideo videtur hic dici, quod fuerit diadema regis eorum.

Non peccavit autem David, quamvis ex corona sibi diadema confecerit: quia lex Deuter., VII, ubi dicitur: *Sculptilia eorum* (gentilium) *igne combures, et non concupisces aurum et argentum, de quibus facta sunt*, tantum agit de materia, ex qua idola facta erant, non autem de ornamentis, ex quibus non tam facile, quam ex ipso idolo oriri poterat occasio seu periculum committendi idololatram, etc.

Porro cum talentum Hebræorum contineat libras 125, quale pondus nemo facile patitur capiti suo imponi: dicendum videtur, quod David tantummodo partem istius talenti impenderit coronæ suæ. Unde dum hic §. 30 dicitur, quod diadema Melchom fuerit impositum super caput David, intelligi debet, quod David illud quidem imposuerit capiti suo, dum jam mutatum, et in aliam formam pondusque redactum erat, sed residuum talenti in alios, v. g., templi edificandi, usus deputaverit.

§. 31: *Populum quoque ejus adducens serravit, et circumegit super eos ferrata carpenta*: quæ scilicet rotis ferreis et dentatis, ad frumentum e spicis excutendum, instructa erant. Lib. I Paralip., cap. XX, 5, ad dicitur: *Ita ut dissecarentur et contererentur*. In quem locum Tirinus putat, probabilius dici, in tam crudeli et horrendo supplicio inferendo, gravissime peccasse Davidem; cumque existimet id factum a Davide eo tempore, quo adhuc hærebat in luto adulterii et homicidii, dicit mirum non esse, si tam crudelia patrarit.

Verumtamen eum hic non peccasse, rectius sustinet Abulensis: nam Ammonitæ sic juste puniri poterunt.

1. Ob pervicaciam, in qua, prostratis bino prælio Syris, in auxilium contra Davidem vocatis, persistebant obstinati, nec satisfactionem offerebant.

2. Ob gravissimas Davidis legatis illatas injurias. Illi siquidem legatorum vestes dissecuerant, barbam mediam caputque integrum contumeliose raserant, ut patet I Paralip., XIX, 4. Quod cum tanti regis legatis fecissent, illique non nisi pacis et honoris gratia